

İnternet'te Sansür

Bilgi süper otoyolu adı altında, insanların evlerinden çıkmadan "İş" üretebildikleri, para harcadıkları, evlenebildikleri, seks yapabildikleri bilimkurgusal topluma doğru gidişi simgeliyor İnternet. Bill Gates'in ve futurologların tahminlerini doğru çıkarırcasına inanılmaz bir hızla büyüyor, geliyor. Bu arada kendi kültürünü de yaratıyor. Avrupa ve Amerikalı İnternet'çi gençler, kendilerinin neden böyle olduklarını "siberkültürel manifestolarla" anlatmaya çalışıyor. Birçoğu bilgisayar ile ilgili işlerde çalışan, bu yalnız, içine kapanık insanların yaşam ve iletişim şekilleri medyanın da ilgisini çekti. Türünün ilk ve en başarılı filmi olmasa da, "The Net" İnternet unsurunun ana tema olarak kullanıldığı film olarak ortaya çıktı.

FILMDE karakterler, birbirlerini gerçekten hiçbir zaman görmeden "chat" (sohbet) adı verilen bir İnternet servisi aracılığıyla konuşuyorlardı. Gerçekten, İnternet üzerindeki buna benzer servislerin ürettikleri "sayısal trafiğe" bakacak olursanız, bunların hiç de azımsanmayacak miktarda kullanılan servisler olduğunu görürsünüz. Sohbet servislerinde yer alan ve ilginize uygun bir "kanal" seçerek tartışma ortamına katılmanız mümkün. Kanallar kişilerin isteklerine göre otomatik olarak yaratılıyor.

Kanalların bir kısmı herkesin kullanımına açık. Ancak bir iki kişi aranızda özel olarak konuşmak istediğiniz zaman, kimsenin sizi rahatsız ede-

meyeceği bir kanala çekilmeniz mümkün. Kurucusu olduğunuz kanalın aynı zamanda operatörüsünüz de. Yani istemediğiniz, asıl konunun dışına çıkan insanları uyarabilir, kanaldan atabilir, daha ileriye gidip o servisi kullanmaktan tamamen men edebilirsiniz. Sohbet servislerinde yer alan konuların bir çoğu aslında bilgisayarla ilgili; daha sonra fizik, matematik, tıp gibi alanlardaki tartışma kanalları geliyor. Kanalların içerik olarak bir sınırı yok. Bahçecilik ve çiçek yetiştirme, klasik ya da etnik müzik gibi konularla ilgilenebilirsiniz. Ancak, sohbet servislerindeki bazı kanallar şu anda ABD'de İnternet'in sansürlenmesi ve gelişiminin denetim altına alınması için çalışmalara başlanmasına yol açtı.

Bazı sohbet servislerinde cinsel fantezilerin karşılıklı olarak anlatıldığı kanallar var. Sansüre yol açan şey aslında bu fantezi kanalları değil; bu kanallara erişimini yetişkin olan/olmayan diye ayırmanın mümkün olmayışı.

Kanun taslağını hazırlayan Nebraska, Demokrat Partili Senatör James Exon, Kongre üyelerine bu gibi kanallarda nelerin anlatıldığının birkaç örneğini gösterdi: "Kızın adı Karen, yedi yaşında. Göğüs uçları ve boğazı kesilmeden önce dokuz erkek tarafından tecavüz edildi." Bu alıntılanan bölüme benzer çocuklara yönelik cinsel şiddet görüntüleri ve anlatıları İnternet üzerinde bulunabiliyor. Exon verdiği bir örnekte de, America Online (ABD'nin en büyük İnternet

servis sağlayıcısı) servislerini kullanarak İnternet'e evinden bağlanan bir çocuğa, sohbet kanallarındaki belirsiz bir kişi tarafından, içinde nasıl kullanacağını bilgisinin de olduğu, bir dosya gönderildiğini ve dosya uygun şekilde açıldığı zaman ekranda sevişme pozisyonlarını gösteren resimlerin çıktığını belirtiyor.

İnternet üzerindeki pornografik malzeme sadece yazılı fantezilerden ve fotoğraflardan oluşmuyor. WWW üzerindeki servislerde ses ve video klip olarak pornografik görüntüler, canlandırmalar bulmak mümkün. Bunların birçoğu video kaset üzerinde dağıtılanların doğrudan sayısallaştırılması ile elde edilen video klipler. Tabii, bunlar dışında Penthouse, Playboy gibi erotik dergilerin "resmî" WWW servisleri de var. Exon, yasanın (tam adı Communication Decency Act, İletişim Terbiye Yasası) bilgi süper otoyolunu kırmızı neonların yandığı bir bölge olmaktan çıkarma ve çocukları müstehcen ve ahlaksız mesajlardan koruma amacını taşıdığını belirtiyor.

Bu, İnternet'i sansürleme çalışmalarının ABD'yi ilgilendiren yönü. İnternet'e bağlı her devletin hükümeti

buna benzer kaygılar taşıyor. Hükümetler, dünyanın her yerinde, öncelikle bu yeni iletişim ortamını anlamaya, daha sonra da onu sınırlayacak kurallar ve yasalar koymaya çalışıyorlar. Kimi hükümetler İnternet ve onun "siberkültürü"nü milli değerlerine tehdit olarak algılıyorlar; kimileri ise, ABD örneğinde olduğu gibi, İnternet ile gelen pornografik materyal, politik fikir ayrılıkları ve hatta kültürel emperyalizm gibi "kötü" şeylerden korkuyorlar. Geçen aylarda meydana gelen şu olaylar hükümetlerin İnternet kullanımına kurallar koyup, onu egemenlikleri altına almaya çalıştıklarını gösteriyor:

•Çin hükümeti 11 Şubat'ta, İletişim Bakanlığına bağlı bir kurum aracılığı ile İnternet'e giden ve gelen tüm trafiğin izleneceğini, 16 Şubat'ta ise ülkelerindeki 50 000 civarı İnternet kullanıcısının polise kayıt yaptırması gerektiğini ilan etti. Firmaların ve şahısların İnternet'i kullanarak kamu huzurunu bozacak bilgi üretmeleri, transfer etmeleri ya da kopyalamaları yasaklandı. Çin, İnternet'e tek bir geçit noktasından (gateway) bağlanıp, bunun üzerinden geçecek tüm trafiği IBM ve Sun Microsystem gibi firma-

lara geliştirdiği yazılımlar ile inceleyecek ve sansürlenecek.

•Fransa resmî makamları ABD yetkililerinden, İnternet'e ucuz ve kolay bomba yapmanın yollarını postalayan San Diego'daki bir İslami örgütün İnternet'e erişiminin engellenmesini istediler. Fransızların açıklamalarına göre örgütün İnternet'e gönderdiği türden bombalar Paris metrolarındaki patlamalarda kullanılanlara benziyor. Fransız hükümetinin İnternet ile olan sorunları bu kadarla kalmıyor. Başkan François Mitterand'ın kansere yenik düştüğü haberinin gizlenmesinin ayrıntılarını anlatan bir kitap, Paris mahkemeleri tarafından yasaklandıktan sonra, İnternet üzerinde ortaya çıkınca sadece Fransa'da değil, tüm dünyada skandal yarattı. Yayıncılar telif haklarının ihlal edildiğinden bahsedip bas bas bağırsalar da, sivil örgütler olayı sansüre ve yanlış hükümet politikalarına karşı bir zafer olarak yorumluyorlar. Fransız politikacıları İnternet'te İngilizcenin çok kullanımını, Anglo-Amerikan kültürün baskısı ve Fransızca'nın ölümü olarak değerlendiriyorlar.

•Almanya da İnternet sorunlarından nasibini almış durumda. Bavayera-

li bir savcı Internet üzerindeki 200 haber grubunun Alman yasalarına göre suç oluşturacak şekilde cinsel materyal içerdiğini iddia etti ve Compuserve'den (ABD'deki başka bir büyük Internet servis sağlayıcısı) 100 000 civarındaki Alman kullanıcılarına bu haber gruplarını kapatmasını istedi. Compuserve de, elinde bunu gerçekleştirebilecek bir mekanizma bulunmadığı için, 4 milyon Amerikalı kullanıcı da dahil olmak üzere, bu haber gruplarını herkesin kullanımına kapattı. Compuserve, kapattığı haber grubu sayısını şu an 5'e indirmiş durumda. Ocak ayı içerisinde Ernst Zuendel adlı, Kanada'da yaşayan bir Neo-Nazi'nin WWW servisi Deutsche Telekom tarafından engellendi. WWW servisi Kaliforniya'daki Webcom adlı bir şirket tarafından sağlanmaktaydı. Webcom, Zuendel'in sayfalarını kapatmanın konuşma özgürlüğüne aykırı olduğunu söyleyip, Deutsche Telekom'un kapatma talebini reddedince, Almanlar da sadece Zuendel'in değil, Webcom'un 1500'ü aşkın diğer servisini engellediler.

•Asya kıtasında da durum karışık. Japonya'da 26 yaşında bir genç çıplak resimlerini kişisel WWW sayfasına yerleştirdiği ve e-posta ile dağıttığı için tutuklandı. Mahkûm olursa 2 yıl hapis ve yaklaşık 250 000 ABD doları para cezasına çarptırılacak. Singapur, tüm Internet servis sağlayıcılarının milli yayıncılık dairelerine kaydolmalarını ve kullanıcılara Internet'te yapabileceklerinin neler olduğunu anlatmalarını istedi. Vietnam, Internet kullanımını sadece bir grup bilim adamı ile sınırlamış durumda. Suudi Arabistan, Bahreyn ve İran e-postaların okunmasını ve akan trafiğin incelenmesini sağlayan süzgeç mekanizmaları aracılığı ile Internet'e bağlanıyorlar.

Hükümetlerin hepsinin Internet'i denetlemek için kendine göre gerekçeleri olduğu söylenebilir. ABD hü-

kümeti için çocukları müstehcen yayınlardan korunması, Fransız hükümeti için milli değerlerin kaybı gibi... Ancak, Internet denetlenmek istenildiği anda sorunlar da başlıyor. Internet'in herhangi bir merkezinin olmayışı, tamamen anarşik bir yapıda oluşu sansür mekanizmasının işlememesine yol açıyor. Politikacılar ve hukukçular Internet'i televizyon ya da radyo yayınlara benzetip, değerlendirilmesinin bu kıstasa göre yapılmasını istiyorlar. Ancak, bu benzetme pek de doğru değil. Zira Internet, elektromanyetik dalgalar aracılığı ile her yere ve herkese yapılan televizyon-radyo yayıncılığından farklı. Internet üzerindeki bilgilere ancak bir araştırmadan sonra ve kişinin kendi is-

teği ile ulaşılabilir. Internet birşeye benzetilecekse, içinde her türlü kitabın ve bilginin yığılı bulunduğu bir kütüphaneye benzetilmesi daha doğru olur. Merkezi bir stüdyosu bulunan bir televizyon kuruluşuna politikacıların istekleri doğrultusunda yayın yaptırmak ya da yayının istenen yerini sansürlemek mümkünken Internet'te böyle bir şey mümkün değil. Yasaklanan bir servis 15 dakika içerisinde, yasaklayan ülkenin yasalarının geçerli olmadığı bir ülke sınırlarında verilmeye başlanabilir. İstenildiği kadar süzgeç benzeri mekanizmalarla e-postaların okunmasını, içinde geçen "zararlı" sözcüklerin arındır-

ılmasını sağlansın, telefon faturasını kabul edilen bir Internet çılgını modemiyle başka bir ülkeye bağlanıp, oradan Internet'i kullanmaya başlayabilir. Internet'in sansürlenemeyecek kadar merkezlessiz oluşu, onun varoluş nedenini oluşturuyor. Internet, soğuk savaş yıllarında Amerikalıların olası bir nükleer savaş sonrasında bilgisayarların birbiriyle iletişiminin yitirilmemesi savıyla ortaya çıkmıştı. Bu ağ üzerindeki herhangi bir bilgisayar merkez olmadığı için, onun tahrip olması durumunda diğerleri işlevlerini yitirmeyecekti.

Aslında e-postaların sansürlenmesi denenmiş ve çok komik sonuçlar vermiş. America Online 1996 yılının başında e-postalarda bazı sözcüklerin

kullanımını yasaklamış. Daha sonra da, göğüs kanserinden kurtulanların oluşturduğu bir tartışma listesini, bu sözcüklerin çok fazla kullanıldığı gerekçesiyle kapatmış. Servis sağlayıcı firmaların böyle komik durumlara düşmesine sansür yasasında

yer alan hükümler neden oluyor. Kanuna göre bir servis sağlayıcının verdiği servis üzerinden Internet'e sansürlenmesi gereken e-postalar, görüntü, ses ve video kliplerin gönderilmesi, servis sağlayıcının da cezalandırılmasını gerektiriyor. Bu yüzden servis sağlayıcılar da trafiklerini denetleme yoluna gidiyorlar. İşte bu durum, sivil örgütleri ve Internet kullanıcıları tepki vermeye itiyor. Denetim mekanizmaları yüzünden e-postalardaki gizlilik ve kişisellik ortadan kalkacağı için, sansüre karşı olan Internet kullanıcıları protesto amacıyla mavi kurdele kampanyası başlattılar. Bazı popüler WWW servisleri ise yasa iptal edilene kadar servislerini dondurdular. Aslında, bu hükümlerin nasıl yerine getirileceğini bilen yok gibi. Compuserve yetkilileri 4,2 milyonu aşkın kullanıcıları ve binlerce tartışma listelerinin olduğundan bahsedip, tüm bunların denetimi için gerekli insan gücünün bulunamayacağından yakınıyorlar. Internet'te pazarlama yapan firmalar

ise, süzgeç ve denetim mekanizmaları yüzünden artık kimsenin kredi kartı numarasını vermeyeceği, bu yüzden de iş yapamaz duruma düşeceklerini belirtiyorlar.

Ailelerin çocuklarını İnternet'teki müstehcen malzemelerden koruyabilmesi için, pornografik bilgi bulunduran arşivlere ve başka sakıncalı servislerle ulaşımı engelleyen SurfWatch, NetNanny gibi WWW tarayıcıları var. Bu gibi programlar, bilgisayar çalışmaya başladığı anda otomatik olarak etken hale geçiyorlar ve ancak ebeveynin gizli şifresi girildiğinde kapatılabiliyorlar. Bir kullanıcı İnternet'e bağlandığı anda, program, kullanıcının içerinde pornografik ve erotik malzemenin bulunduğu bilinen haber gruplarına, WWW ve gopher servislerine, ftp arşivlerine, sohbet kanallarına ulaşım sağlamadığını kontrol ediyor. Bunlara ek olarak, adreslerinde bazı sakıncalı sözcükler taşıyan WWW servislerine ulaşımı engelliyor. Bu gibi programların tek yetersizlikleri veritabanlarındaki "sakıncalı adreslerin" bir süre sonra güncelliklerini yitirme olasılığı. İçinde pornografik malzeme bulunduğu bilinen bir servis, kısa süre sonra başka bir ülkede, başka bir adla ortaya çıkabilir. America Online ve Microsoft PICS adı verilen bir yazılım geliştiriyorlar. Bu yazılım sayesinde adresler değil, transfer edilecek bilginin içeriği sınırlandırılabilir. Yine de, geriye e-postaların nasıl denetleneceği sorunu kalıyor. Normal olarak 7-bit ASCII karakter setinde yazılmış bir mektubu incelemek mümkün, ancak şifrelenmiş e-postalara bunu yapmak mümkün değil. Philip Zimmermann'ın geliştirdiği PGP (Pretty Good Privacy) adlı program, e-postaların ve çeşitli metin belgelerinin şifrelenmesini ve ancak alıcının özel anahtarı ile açılmasını sağlıyor. Alıcı, genel anahtarını herkese dağıtıyor. Bu genel anahtarla şifrelenen metin belgeleri ya da mektuplar ancak alıcının özel anahtarı ile açılabilir. Bu iki anahtarlı şifreleme tekniği, İnternet üzerinde şifreli haber yollamanın temelini oluşturuyor 1990 yılında PGP'yi geliştirip, ücretsiz olarak herkesin kullanımına sunduğunda, ABD güvenliğini tehlikeye soktuğu için, Philip Zimmermann'ın başı C.I.A. ile derde girmişti.

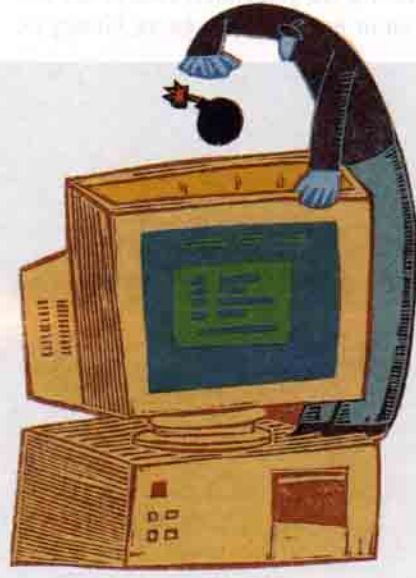
Metin belgeleri bir yana, görüntülerin incelenip tanımlanmasında çok önemli bir sorun ortaya çıkıyor. İnsan Hakları Örgütü'nün, Uluslararası Af Örgütü'nün WWW servislerinde tecavüz edilmiş ve dövülmüş insan görüntüleri yer alıyor. Yine benzer şekilde aile plânlaması sayfalarında AIDS, doğum kontrolü, cinsel ilişki ve kürtaj hakkında bilgiler var. Peki, bunların erotik ve pornografik görüntülerden ayrılması nasıl gerçekleşecek?!

Her gün yeni WWW servisleri kuruluyor. Var olanlar üzerinde bilgiler için bir denetim mekanizması kurulamazken, yenilere nasıl yetişilebileceği sorusu insanların ve tabii ki politikacıların kafasını kurcalıyor. ABD'de sansürün ve denetim mekanizmalarının bir de ekonomik bo-

yutu var. İnternet'e akan tüm trafiğin denetlenmesi servis sağlayıcı firmalara çok büyük ekonomik bir külfet getirecek. Bu külfetin kullanıcılara ve servis ücretlerine yansıtılması, kaçınılmaz olarak Amerikan ekonomisinin en dinamik alanı olan bilgi teknolojileri endüstrisine zarar verecek.

Hükümetler İnternet'i sansürlemek ve denetim altına almak için istekli olsalar da, bunu kısa süre içerisinde gerçekleştiremeyecekleri kesin. Baştan beri belirtilen süzgeç mekanizmaların hiçbirinin yeterince verimli olarak iş göremeyeceği ortada. Bu mekanizmalarının çalışabilmesi için çok ayrıntılı taramaların yapılması gerekiyor. Bu ise İnternet'in en önemli özelliği olan hızlı iletişimi çok yavaşlatacak. Ancak hükümetler ve politikacılar İnternet'i kontrol altına alma isteklerinden vazgeçmeyeceklerdir. Çok kısa bir süre sonra olmasa da, orta vadede hükümetlerin bir uzlaşmaya varıp, uluslararası, ortak bir denetim mekanizması yaratacakları düşünülebilir. Böylece, bir servisin kapatılma tehdidine karşılık, bir ülkeden diğerine taşınmasıyla suçun ortadan kalkması mümkün olmayacaktır. Tüm bunlardan sonra asıl soru, sansürlendikten sonra İnternet'ten geriye ne kalacağı...

Murat Maga

Kaynaklar:
<http://journal.law.ufl.edu/~techlaw/1/>
<http://www.prognex.com/content/abest/thebill.html>
Flower, J., "Off With Its Head", *New Scientist*, March 16, 1996
Meyer, M., "Whose Internet Is It?", *Newsweek*, April 22, 1996